

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME
KOMİSYONU ERMENİSTAN’IN
AZERBAYCAN’A SALDIRMASIYLA
BAŞLAYAN GERİLİM VE ÇATIŞMA
SÜRECİNDE YAŞANAN HAK
İHLALLERİ VE TÜRKİYE’DEKİ
ERMENİ VATANDAŞLARIMIZIN
DURUMU ALT KOMİSYON
TUTANAKLARI**

15 Ekim 2020 Perşembe

KONU

Alt Komisyon Başkanı seçimi
Prof. Dr. Yücel Acer’in sunumu

15 Ekim 2020 Perşembe
BİRİNCİ OTURUM
Açılma Saati: 15.03
BAŞKAN: Geçici Başkan Servet ÜNSAL (Ankara)

GEÇİCİ BAŞKAN SERVET ÜNSAL – Sevgili arkadaşlar, hepiniz hoş geldiniz.

Toplantıyı açıyorum. (*)

Komisyonumuzun değerli üyeleri, Ermenistan’ın Azerbaycan’a Saldırmasıyla Başlayan Gerilim ve Çatışma Sürecinde Yaşanan Hak İhlalleri ve Türkiye’deki Ermeni Vatandaşlarımızın Durumu Alt Komisyonunun en kıdemli üyesi olarak Başkan seçimini idare etmek üzere Geçici Başkan sıfatıyla hepinize hoş geldiniz diyorum.

Komisyon Başkanlığının 14/10/2020 günlü toplantı çağrısı üzerine bugün Alt Komisyonumuzun Başkan seçimini gerçekleştirmek amacıyla toplanmış bulunuyoruz.

Komisyon üye tam sayısı 10 üye. Evet, salt çoğunluğun hazır bulunduğunu, en az 6 üye tespit edildikten sonra... Toplantı yeter sayımız vardır.

Değerli üyelerimiz, şimdi seçimin nasıl yapılacağı konusunda kısaca bilgi vereyim.

Öncelikle Başkan adaylarını belirleyeceğiz. Üyelerimizin kendileri ya da diğer Komisyon üyeleri bu görev için aday gösterebileceklerdir. Adaylar için Komisyon görevlilerimiz size önerge örneklerini dağıtacaktır. Önergelerin toplanmasından sonra Başkan için belirlenen adayları ben size tekrar ilan edeceğim. Adaylarımız belirlenmiştir.

Adaylık önergelerini okutup oylarınıza sunuyorum:

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Ermenistan’ın Azerbaycan’a Saldırmasıyla Başlayan
Gerilim ve Çatışma Sürecinde Yaşanan Hak İhlalleri ve Türkiye’deki Ermeni Vatandaşlarımızın
Durumu Alt Komisyonu Başkanlığına

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 13/10/2020 tarihli ve 27’nci Dönem Dördüncü Yasama Yılında gerçekleşen ilk toplantısında kurulan Ermenistan’ın Azerbaycan’a Saldırmasıyla Başlayan Gerilim ve Çatışma Sürecinde Yaşanan Hak İhlalleri ve Türkiye’deki Ermeni Vatandaşlarımızın Durumu Alt Komisyonunun Başkanlığına Bursa Milletvekili Hakan Çavuşoğlu’nu aday gösteriyorum.

Oya Eronat
Diyarbakır

Atay Uslu
Antalya

Hüseyin Yayman
Hatay

GEÇİCİ BAŞKAN SERVET ÜNSAL – Bu ara bir konuşma yapmak istiyorum:

Bir isteğim var sevgili Başkan: Sizi de daha önce aradım Türkiye Cumhuriyeti’nin bir parlamenti olarak.

HAKAN ÇAVUŞOĞLU (Bursa) – Buna girmeyelim şimdi Servet Bey, işimizi yapalım, hocamız bizi bekliyor. Daha sonra konuşalım.

GEÇİCİ BAŞKAN SERVET ÜNSAL – Ya, bir dakika sürmez.

(*) Coronavirus salgını sebebiyle toplantı salonundaki Başkanlık Divanı üyeleri, milletvekilleri, katılımcılar ve görevli personel maske takarak çalışmalara katılmaktadır.

HAKAN ÇAVUŞOĞLU (Bursa) – Ama bir seçimi bitirelim hocam.

GEÇİCİ BAŞKAN SERVET ÜNSAL – 9 Adalet Bakanının doktorluğunu yaptım Adalet Bakanlığı hekimi olarak. Adalet Bakan Yardımcısı -Bakan değil, Abdulhamit çıkar da- “Zekeriya” denen arkadaşımız nezaketen dönmedi bile telefonuma. Bir cezaevinde bir mahkûmu ziyaret edeceğim bir doktor olarak, yıllarca Adalet Bakanlığının doktorluğunu yapmış bir hekim olarak, bir milletvekili olarak bana dönülmedi bile. İnsan Hakları Komisyonu üyesi olarak bunu esefle kınıyorum sevgili Başkan.

HAKAN ÇAVUŞOĞLU (Bursa) – Eyvallah.

GEÇİCİ BAŞKAN SERVET ÜNSAL – Sizi de ısrarla aradım hani bilginiz olsun diye ama demek ki değerimiz bu kadarmış. Ama bunu ben her yerde dile getireceğim.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Şu anda senin yetkin var, sen şu anda Komisyon Başkanısın.

HAKAN ÇAVUŞOĞLU (Bursa) – Şimdi, değerli arkadaşlar, bu gerçekten hani sadece bir milletvekili olmakla değil yani bunu bir Komisyon üyesi olarak, bir Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili olarak elbette ki bir yanlış anlaşılma mı var, yoksa farklı bir yaklaşım mı var...

GEÇİCİ BAŞKAN SERVET ÜNSAL – Yirmi küsur yıl Adalet Bakanlığının da doktorluğunu yaptım ve bu arkadaşlar yoktu o zaman. Ta, Şakir Şeker döneminden Sevgili Başkan, Mahmut Oltan Sungurlu döneminden, 10 bakanla çalıştım.

HAKAN ÇAVUŞOĞLU (Bursa) – Evet, peki, tamam.

Şimdi, o zaman Ahmet Bey, işari oylama mı yapacağız?

YASAMA UZMANI AHMET YILDIZ – İşari oylama yapacağız.

HAKAN ÇAVUŞOĞLU (Bursa) – O zaman oya sunulsun lütfen.

GEÇİCİ BAŞKAN SERVET ÜNSAL – Evet, arkadaşlar, oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Oy birliğiyle kabul edilmiştir sevgili Başkan.

Hayırlı olsun, tebrik ediyoruz Başkanım.

(Alt Komisyon Başkanlığına Hakan Çavuşoğlu seçildi.)

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Teşekkür ediyoruz Servet ağabey, sağ ol.

Yetki bende midir Ahmet Bey?

YASAMA UZMANI AHMET YILDIZ – Evet.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Arkadaşlar, öncelikle çok teşekkür ediyorum bana teveccühünüz nedeniyle. Sağ olun oy birliğiyle kabul ettiğiniz için.

Tabii, bu geçtiğimiz günlerde kurmuş olduğumuz alt komisyon, çalışma süreçlerimize fiilen bugün itibarıyla, hukuken de geçtiğimiz günlerde malum başlamıştık. Şimdi, bugün itibarıyla Değerli Hocamız, aynı zamanda önceki Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörü olan, şu anda Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesinde uluslararası uyumsuzlukların barışçıl çözüm yolları ile güncel uluslararası hukuk sorunları ve Türkiye derslerini yüksek lisans düzeyinde veren Yücel Acer Hocamız bugün Alt Komisyonumuza uluslararası çatışma süreçlerinde yaşanan hak ihlalleri, suç tanımları ve uluslararası mekanizmaların hareket kabiliyeti ve bu çerçevede Komisyonumuza yol gösterici, istikamet belirleyici bir çerçeve sunacak ve bizler de her ne kadar asgari düzeyde de olsa, bilgilerimiz olsa da önümüzdeki süreçle ilişkin daha yetkin ve donanımlı bir şekilde adım atmak ve süreci yönetmek üzere Alt Komisyon üyelerimizin hep birlikte bu formasyona, bu enformasyona ihtiyacı olduğunu düşündük. Hocamızdan bu noktada bir ricada bulunduk. O da sağ olsun Hocamız bizi kırmadı ve bugün bize ve Komisyonumuza,

siz değerli üyelerimize hep birlikte uluslararası hukuk bağlamında savaş suçu ihlalleri, hukuka aykırılıklar ve yapılması gerekenler konusunda bizleri bilgilendirecek. Şimdiden teşekkür ediyorum, sabırsızlıkla kendisini dinleyeceğiz.

Ama ondan önce değerli arkadaşlarım, Komisyon toplantımızın tam tutanak marifetiyle tutulması konusunda oylarınıza müracaat edeceğim.

Kabul edenler... Etmeyenler... Oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Evet, Değerli Yücel Hocam...

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Öür dilerim, bir şeyler söyleyelim.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Buyurun.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Yani burada Meclis dışındaki çalışmaları da tam tutanakla oylamasını alın, o da geçsin. Yani biz orada tam tutanağı oya sunmazsak tam tutanak tutulmuyor, bir sıkıntı oluyor.

YASAMA UZMANI AHMET YILDIZ – Ses kaydı alıırız.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Ya, anladım, işte o “ses kaydı”nı yerine getiriyor, onu da karara sunalım bence.

YASAMA UZMANI AHMET YILDIZ – Tamam.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Onu da sunmamız gerekiyor Sayın Başkan.

YASAMA UZMANI AHMET YILDIZ – Tam tutanak tutulması ve gerektiğinde ses kaydı alınması.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – “Gerektiğinde” olur mu arkadaş? Yani oradaki çalışma anlamında, gittik çalışıyoruz, “gerektiğinde” olur mu?

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Tamam, o anda da bu kararı alabiliriz, sonuçta Komisyon üyelerimiz olarak. Şimdi, bu kararı almış olalım, onu da daha sonra tekrardan alabiliriz.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Geçştirilebilir, eksiklik olabilir yani gelmişken tam zamanı ve yeri...

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Olmaz, Komisyonumuz gündemine hâkim, eksiklik olmaz inşallah Mahmut Bey.

Peki, Hocam, çok teşekkür ediyorum, çok sağ olun.

Hocam, buyurun lütfen....

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Bakın, yazmışsınız, ne güzel olmuş: Alt Komisyon toplantılarında tam tutanaklar tutulmak kararı işte.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Tamam, ne güzel işte. Demek üzmeye gerek yok birbirimizi.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Talepte bulunduk üstat.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Buyurun.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Sayın Başkanım, size ve şahsınızda Komisyonumuza çok teşekkür ediyorum beni davet ettiğiniz için. Umarım çalışmalarınıza katkı sağlayacak bir sunumum olacaktır. Mümkün olduğunca kısa tutmaya çalışacağım, ondan sonra da sizlerin üzerinde durulmasını önemli gördüğünüz hususlar varsa o konuda da bilgilerimi paylaşmaktan memnuniyet duyarım.

Sayın Başkanım da ifade etti, Ermenistan-Azerbaycan çatışması tekrar başlayınca aslında biraz da Ermenistan'ın sivil yerleşim yerlerine yoğun saldırıları bu konunun tekrar gündeme gelmesini gerektirdi. Bu konu aslında uluslararası hukukun düzenlediği bir konu bu meseleler. Bunu uluslararası hukuk bünyesinde biz daha çok “uluslararası silahlı çatışmalar hukuku” olarak adlandırıyoruz ama daha modern kavramı “insancıl hukuk.” Neden “insancıl hukuk” deniyor, birazdan ona da değineceğim.

Müsaadenizle uluslararası hukuktan kısaca bahsedeyim. Uluslararası hukuk bir kamu hukuku dalıdır ve devletlerin haklarını ve sorumluluklarını düzenler. Yani ulusal hukuk düzenleri kişilerin veya kişiler tarafından kurulmuş tüzel kişiliklerin haklarını ve sorumluluklarını düzenlerken uluslararası hukuk ise devletlerin ve bunun yanı sıra uluslararası örgütlerin hakları nedir ve sorumlulukları nedir, onu düzenleyen hukuk dalıdır. Buna biz “uluslararası hukuk” diyoruz. Bu bağlamda, son yüzyıl içerisinde uluslararası hukukun düzenlediği alan gittikçe genişliyor. Bu da şunu gösteriyor bize: Devletlerin birbirlerine karşı haklarının ve sorumluluklarının düzenlenmesi gereken alanlar gittikçe genişliyor. Bunların bir kısmı yeni çıkan alanlar, yeni ortaya çıkmış alanlar, örneğin uzay hukuku gibi ama bir kısmı da önceden beri var olan ama düzenlenme ihtiyacı duyulmamış olan alanlar, işte silahlı çatışmalar hukuku alanı da bunlardan bir tanesi.

Aslında savaş, insanlık tarihi boyunca mevcut, var ama bunun devletlerin birbirlerine karşı yükümlülük ve sorumluluk ve hakları bağlamında düzenlenmesi çok yeni bir mesele. Çok arızı düzenlemeleri bir kenara koyarsak düzenlemeler 1800'lü yılların sonunda başladı. Bu biraz da Rus çarının o zamanki girişimleriyle ilk uluslararası sözleşmeler 1899 ve 1907'de yapılabildi. O sözleşmeler, devletlere savaşırken neler yapabileceklerini ve neler yapamayacaklarını söyleyen ilk uluslararası sözleşmelerdi. Günümüzden geriye doğru baktığımızda tabii ki bu sözleşmelerin içeriği oldukça yetersizdi ilk çıkan sözleşmeler olarak ama gittikçe bu sözleşmeler sayı olarak ve içerik olarak ciddi bir gelişme gösterdi.

Şimdi, öyle bir noktaya geldik ki devletlerin birbirlerine karşı vatandaşlarına ya da o ülkenin egemenliği altındaki kişilere sadece resmî savaş esnasında değil savaş dışında da neler yapıp yapamayacaklarını düzenleyen kurallar ortaya çıktığı için artık buna biz sadece “uluslararası savaş hukuku” ya da “silahlı çatışmalar hukuku” demiyoruz, “insancıl hukuk” diyoruz. Çünkü sadece çatışmalar esnasında değil çatışma olmasa bile örneğin aniden Ermenistan'ın ortada iki taraf arasında bir silahlı çatışma yokken bile topluca sivillere karşı ya da sivil yerleşim yerlerine karşı münferit bir olay gerçekleştirdiğini düşünelim veya Ermenistan'ın işgal ettiği yerlerde Azerbaycan'la bir çatışma yokken bile Dağlık Karabağ'daki bazı kişilere karşı, sivillere karşı, sivil yerleşim yerlerine karşı bir eylem gerçekleştirdiğini zarar verici eylem düşünelim, bu da insancıl hukukun düzenleme alanına girer. Yani ortada bir silahlı çatışma olmasa bile sivillere yönelik devletin gerçekleştirdiği askerî faaliyetler de yine bu hukuk dalının düzenlediği bir alan olduğu için insancıl hukuk ya da “humanitarian law” İngilizcesiyle daha yaygın bir kavram hâline gelmiştir.

Şimdi, Sayın Başkanım, değerli milletvekilleri; silahlı çatışmalar hukuku özet olarak iki grup kural koyar ya da koymuştur. Bunlardan bir tanesi savaş esnasında... Artık savaş kavramını çok kullanmıyoruz hukuken çünkü savaş sayılmayacak küçük çaplı silahlı çatışmalar da bu düzenleme alanına girdiği için daha çok silahlı çatışmalar demek daha doğrudur. Bugün Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki çatışmalar bir savaş düzeyine ulaşmamış olabilir ama bir silahlı çatışmadır, dolayısıyla bu hukuk geçerlidir. Sadece savaş kavramı yetersiz kalıyor, çok genel kalıyor, dolayısıyla silahlı çatışma kavramı daha doğru. Silahlı çatışmalar esnasında devletlerin birbirlerine karşı kullanabilecekleri silahlar ve savaş yöntemleri düzenlenmiştir bu hukuk dalı tarafından. Dolayısıyla devletler birbirlerine karşı her istedikleri ya da her geliştirebildikleri silahları yasal olarak kullanamazlar veya akıllarına gelebilecek ve uygulanabilecek bütün yöntemleri kullanamazlar. Savaş silahları ve yöntemleri düzenlenmiştir ya da bir başka açıdan sınırlandırılmıştır hukuken, bu birinci kısmı silahlı çatışmalar hukukunun.

İkinci kısmı da silahlı çatışmalar hukuku savaş esnasında kimlerin korunduğunu da düzenlemiştir. Yani kimler koruma altında silahlı çatışmalar esnasında, kimler koruma altında değil ya da saldırıdan kimler muaf, kimler değil bunu da düzenlemiştir. Bu kişi grupları kimlerdir, ona da birazdan değineceğiz.

Dolayısıyla silahlı çatışmalar hukuku ya da insancıl hukuk dediğimiz zaman aklımıza iki yönü gelmesi gerekiyor. Biri devletler silahlar ve yöntemler konusunda sınırsız değil, tamamen özgür değiller. İkincisi bir de her saldırıbildikleri kişilere ya da yerlere saldırma haklarına sahip değiller, zira korunan kişiler vardır silahlı çatışmalar esnasında, hukukun koruduğu kişiler vardır.

Şimdi, bu silahlı çatışmalar hukukunun ne zaman uygulanması gereken hukuk dalıdır da ciddi bir tartışma konusudur. Zira çatışmaların uluslararası mı, ulusal mı veya bir devletin kendi içindeki, örneğin bir terör örgütü ile devletin mücadelesi mi, silahlı mücadelesi mi gibi senaryolar ortaya çıktığı için günümüzde acaba bu silahlı çatışmalar hukuku bütün bunlar esnasında uygulanması mümkün olan bir hukuk dalı mıdır? Şimdi, Türkiye'nin maalesef uzun yıllardır yaşadığı terör belası bağlamında düşündüğümüz zaman acaba silahlı çatışmalar hukuku ya da insancıl hukuk, örneğin Türkiye'nin PKK'yla mücadelesinde uygulanması gereken bir hukuk dalı mıdır, bu da tartışılmıştır Türkiye'de. Dolayısıyla bu hukukun ne zaman uygulandığı konusunun da özellikle netleştirilmesi gerekir.

Bir kere şunu bilmemiz lazım: Bütün uluslararası çatışmalarda yani bir devletin sınırını aşan ve başka devletle olan çatışmalarında silahlı çatışmalar hukuku tartışmasız bir şekilde uygulanır yani uluslararası silahlı çatışmalar hukukunda uygulanır. Peki, ulusal ya da iç silahlı çatışmalarda uygulanır mı? Bu, mesela Yugoslavya'nın dağılması sürecinde çok tartışıldı. Yugoslavya'nın dağılma sürecinde yaşanan çatışmalar uluslararası silahlı çatışmalar mıydı yoksa iç çatışma mıydı? Çünkü Yugoslavya devletinden bahsediyoruz, Yugoslavya devletinin dağılması sürecinden bahsediyoruz ama orada daha sonra uluslararası yargılama konusu da yapıldığı için net bir şekilde ortaya konuldu ki eğer yabancı güçler dâhil oluyorsa, bir şekilde dâhil oluyorsa, buna "uluslararası silahlı çatışmadır" diyor uluslararası yargı. Yani belki Rusya doğrudan olmadı Yugoslavya'nın dağılması içerisinde Sırlara yardım anlamında veya Sırbistan'ın yapmaya çalıştığı gibi bu Bosna-Hersek'in kendi içindeki çatışma mıdır, yoksa Sırbistan ile Bosna-Hersek arasındaki bir çatışma mıdır sorusuna mahkemenin verdiği cevap "Orada siz doğrudan Sırp güçlerini yani Bosnalı Sırları desteklediniz dolayısıyla bu bir uluslararası silahlı çatışmadır." dedi. Suriye bunun tipik bir örneğidir günümüzde. Yani Suriye'de Rusya var, başka devletlerin silahlı kuvvetleri var, bu bir uluslararası çatışmadır. Eğer uluslararası insancıl hukukun uygulanması anlamında bakarsak.

Son olarak şunu söyleyeyim bu konuda: Eğer bir terör örgütüyle bir devletin mücadelesinden bahsediyorsak bu, uluslararası insancıl hukukun uygulanacağı bir çatışma durumu değildir. Ne zamana kadar? Eğer o terör örgütü gerçekten düzenli bir silahlı kuvvetmiş gibi savaşıyorsa kadar. Yani silahlarını açıkta taşıyacak, yasaklanmış yöntemler uygulamayacak, üniformalı olacak, ayırt edebileceksiniz onların hangi gruba ait olduğu ancak o zaman uluslararası insancıl hukukun uygulanmasının şartları oluşur. Yoksa PKK gibi başka gruplar gibi hem gizleneyim hem ne olduğum belli olmasın gündüz sivil olayım gece terörist olayım filan... Bu tür durumlarda insancıl hukuk uygulanmaz.

Şimdi, o yüzdendir ki uluslararası insancıl hukukun bazı sözleşmelerinde bu söylediğim üniformalı düzenli gruplar arasındaki iç çatışmalarda uygulanacağına dair ve hangi kuralların uygulanacağına dair düzenlemeleri de vardır. Yani Cenevre Sözleşmelerinin 3'üncü maddesi açıkça söyler, iç çatışmalarda yani uluslararası çatışma olmamış çatışmalarda da bu söylediğim şartlar geçerliyse "Şu şu hükümler uygulanır" diye açıkça Cenevre Sözleşmelerinin, 4 sözleşmenin ortak 3'üncü maddesi, her birinde de 3'üncü madde ortaktır orada da belirtilmiştir.

Şimdi, bir de müsaadenizle bir konuyu daha ekleyeyim buna. Peki, günümüzde geçerli hukuk kurallarını nereden buluyoruz silahlı çatışmalar esnasındaki hukuk kurallarını dersek. Daha önce bahsettiğim ilk sözleşmeler hâlen geçerlidir, 1899-1907 Lahey Konvansiyonları hâlen geçerlidir, uygulanır. Türkiye'nin de hatta Osmanlı Devleti'nin de taraf olduğu sözleşmelerdir bunlar. Münferit sözleşmeleri atlıyorum yeri geldiğinde bahsedeceğim. Bir de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra günümüzde en kapsamlı bir şekilde uygulanan ama yegâne olmayan sözleşmeler 1949 Cenevre Sözleşmeleridir. Cenevre Sözleşmeleri 4 adettir, yani 1949 yılında imzalanan bu sözleşmeler, Cenevre'de imzalanan sözleşmeler tek değil 4 tane ayrı sözleşme olduğu için biz bunlara "Cenevre Sözleşmeleri" diyoruz. 1 no.lu sözleşme, 2 no.lu sözleşme, 3 no.lu sözleşme, 4 no.lu sözleşme diye gider bu. Yani bu şekilde numaralandırılmıştır ama ayrı isimleri de vardır. Mesela 1 no.lu sözleşme Harp Hâlinde Silahlı Kuvvetlerin Hasta ve Yaralıların Vaziyetlerinin İyileştirilmesi Sözleşmesi, bu 1 numaralı sözleşme. 2 numaralı sözleşme Harp Hâlinde Silahlı Kuvvetlerin Hasta ve Yaralıların Vaziyetlerinin İyileştirilmesi, 3 numaralı sözleşme Harp Esirleri Hakkında Uygulanacak Muameleye Dair Sözleşme, 4 numaralı sözleşme de Harp Zamanında Sivillerin Korunmasına Dair Sözleşme. Yani demek ki sivillerin korunması için ayrı bir sözleşme yapılmış Cenevre'de, 4 numaralı sözleşme de sivillerin korunmasına dair sözleşmedir. Bu sözleşmelere 1977 yılında 2 tane protokol eklendi. Yani özellikle iç çatışmalarda uygulanma niteliğini geliştirmek için 2 protokol daha eklendi. Bunu da bu sözleşmelerin bir parçası olarak kabul ediyoruz, Uluslararası Silahlı Çatışmalar Sözleşmesi diye.

Bir de şunu ekleyeyim kaynaklar olarak: Bunun dışında birçok uluslararası sözleşmede hâlen yapılmış ve uygulanmaktadır. En sonuncularından bir tanesi söyleyeyim mesela, 1977'de Ottawa Anti-Personel Mayın Sözleşmesi. Bu da yani askerlerin kendini hedef alan gizlenmiş mayınların yasaklanmasına dair sözleşmedir, 1977'de yapılmıştır ve ya 1993 yılında Kimyasal Silahların Yasaklanmasına Dair Sözleşmesi. Bugün dünyada birkaç ülke hariç tamamı kabul etmiştir. Kimyasal nitelikli silah bulundurmamak, üretmek, kullanmak yasaktır. Bunun gibi çok sayıda belli münferit silahları ya da yöntemleri hedef alan uluslararası sözleşmeler de var.

Şimdi bundan sonraki kısımda da yine çok fazla uzatmadan silahlı çatışmalar hukuku ya da insancıl hukuk genel olarak hangi eylemleri yasaklıyor. Bir kere şunu söylememe müsaade edin bir hukukçu olarak bunu söylüyorum ama sizler de bu konuda büyük tecrübeleri olan sayın vekillerimiz olarak biliyorsunuz. Bir şeyin yasak olmasıyla suç olması birbirinden farklı şeylerdir. Yani hukuk bazı eylemleri yasaklar, bazılarını serbest bırakır ama her yasaklanan ve her yasağın ihlali bir suç teşkil etmeyebilir. O yüzden, biz hukukçular hukuk ihlali ile cezai ihlal arasında bir ayrım yaparız. Yani çok genel ifadeyle söylemek gerekirse: İhlali toplumun geneline büyük zarar vermeyen türden hukuk yasakları hukuki ihlallerdir, daha çok tazmini gerektirir ama bir ihlal aynı zamanda kişisel zarar dışında toplumun varlığına, huzuruna ve gidişatına büyük zarar veriyorsa bu aynı zamanda bir suç hâline getirilir, yani tazmin etmenin zararı yetmez, ayrıca bir ceza çekmeniz gerekir. Bu şunun gibi bir şey: Bir kişinin bir diğerini öldürmesi karşı tarafa ve karşı tarafın yakınlarına bir zarar verir, doğru, ciddi bir zarar verir ama bu zarar kişisel değildir aynı zamanda toplumsaldır. Siz eğer öldürme eylemini sıradan bir hukuk ihlali olarak karşılırsanız o zaman bunların yaygınlaşmasını da engelleyemezsiniz. Toplumun tamamına zarar veren bir eylemdir. İşte uluslararası toplumda da hukukun bakış açısı böyledir. Birçok ihlal cezai nitelikli değildir aslında daha çok devletlerin birbirlerine karşı gerçekleştirdikleri ihlallerdir. Örneğin, bir sözleşme kuralının ihlali. Bunlar hep tazmin gerektiren hukuki ihlallerdir ama tıpkı iç hukukta olduğu gibi uluslararası hukukta bazı ihlalleri o kadar ciddiye almıştır ki bunların ihlali suç sayılır. Silahlı çatışmalar hukuku, insancıl hukuk kurallarını da böyle değerlendirmemiz lazım yani önemli bir kısmı suç teşkil eder ihlali. Suç teşkil ettiğine dair hükümleri çok net bir şekilde uluslararası sözleşmelerde ifade edildiğini, düzenlendiğini görüyoruz ama onun dışında suç olup olmadığı konusunda tereddüt olan ihlallerin önemli bir kısmı da uluslararası mahkeme kararlarıyla giderilmiştir.

1949 yılında İkinci Dünya Savaşı bittiğine 2 tane uluslararası ceza mahkemesi, daha doğrusu uluslararası askerî ceza mahkemesi kurulmuştur. Bunlar duyduğumuz mahkemeler, Nürnberg ve Tokyo Mahkemeleri. Sadece Almanların ve Japonların en üst düzey yetkililerini yargıladı bu mahkemeler. Her biri yaklaşık 20'şer küsur kişi yargılandılar, yani Nürnberg Mahkemesi 20 küsur Alman liderini yargıladı, hemen hemen hepsi suçlu bulunda birkaç tanesi dışında; Japonya'da kurulan, Tokyo'da kurulan mahkeme 20 küsur kişiyi yargıladı ve cezalandırıldılar. O mahkemenin yargılamaları esnasında da neyin suç olup olmadığına dair ciddi tespitler yapıldı çünkü Lahey Sözleşmeleri yeterince açık değildi bu konuda.

En önemli katkıyı sağlayan mahkemelerden birisi de Yugoslavya için kurulan ve Ruanda için kurulan mahkemelerdir. Bakın, çok küçük bir örnek vereyim ondan sonra devam edeyim: Tecavüzün bir soykırım sayılabileceğine dair hükmü ilk veren mahkeme Yugoslavya Mahkemesidir. Yani tecavüzün bir soykırım eylemi olarak kullanıldığını tespit etmiştir. O güne kadar hiçbir sözleşme... Tabii ki tecavüzü suç sayıyordu silahlı çatışmalar hukuku ama bunun bir soykırım olabileceği kimsenin pek düzenlediği ve ya aklına gelen bir husus değildi. Bu konuda ilk tespiti yapan mahkemedir. Bugün artık herkes tartışmasız bir şekilde kabul ediyor ki tecavüz eğer niyet unsuru mevcutsa bir soykırım olarak bile nitelendirilebilir.

Şimdi, hangi eylemler yasaklanmış? Savaş dışı kişiler insanca muamele görecektir bu birinci kural, sözleşme ayırımı yapmaksızın bunları söylüyorum, birazdan birkaç sözleşme hükmünden de bahsedeceğim. “Savaş dışı kişilere insanca muamele yapmak.” Henüz öldürme aşamasına gelmeden önce, bizim insan hakları sözleşmelerinden bildiğimiz, işkence, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele ya da kötü muamele yapılmaması yasağı silahlı çatışmalar esnasında da devam ediyor, bunu sözleşmeler bu şekilde düzenliyor. “Savaş dışı kişiler ve teslim olanların öldürülmesi yasağı.” “Savaş dışı kişiler” kategorisi. Savaş dışı kişileri net bir şekilde tanımlanmış uluslararası sözleşmeler; bir, siviller yani silahlı çatışmaya katılmayanlar, bunların ayrıntıları var, silahlı çatışmada yer almayan yani o ülkenin silahlı kuvvetlerinde yer almayan kişiler. Ama onlar arızı bir şekilde silahlı kuvvetlerde istihdam edilir hâle gelmişse sivil olma niteliklerini kaybederler.

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Nasıl yani?

PROF. DR. YÜCEL ACER – Mesela, sivillerin cepheye silah taşımakta kullanılması ya da askerî bir fabrikada silah üretiminde kullanılması gibi durumlarda, normalde silahlı kuvvetler mensubu olmayan kişiler silahlı kuvvetler mensubu statüsüne girerler, eğer bu tür faaliyetlere dâhil olmuşlarsa.

Siviller, esirler... Savaş dışı kişiler kategorilerini bu şekilde düzenlemiş uluslararası sözleşmeler. Siviller ve esir alınanlar, hastalandığı ve yaralandığı için savaş dışı kalmış -askerler de dâhil olmak üzere- kişiler. Yani bir asker yaralanmış veya hastalanmışsa ya da kazazede hâline gelmişse... Mesela, bu, deniz savaşına ilişkin sözleşmelerde de belirtilir; bir geminin kaza yapması, fırtınada hasar görmesi ya da kara savaşlarında bir kaza sonucu yaralı hâle gelmesi askerlerin, bunların hepsi bu kişileri savaş dışı duruma getirir ve bu kişilere saldırmak, bu kişileri öldürmek, bunlara eziyet etmek...

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Çocuklar da dâhil Hocam.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Şöyle: Savaş dışı kişiler içerisinde, siviller içerisinde çocuklar mutlaka sayılıyor ama çocuklarla ilgili yasaklanmış eylemler ayrıca sayılmış. Mesela, çocukların, 18 yaşından küçüklerin askerî faaliyetlerde istihdam edilmesi yasaklanmış eylemlerden bir tanesidir.

Savaş dışı kişiler bu şekilde tanımlanmıştır. Esir alınanlar, teslim olanlar, bunların da savaş dışı kişiler olduğunu bilelim ve bunları, savaş dışı kişilerin öldürülmesi yasaktır, kötü muamele görmesi yasaktır. Yaralı ve hastalar, taraflarca uygun muameleye ve tedaviye tabi tutulmak durumundadır yani tedavi de zorunlu bir eylem. Kızılhaç ve Kızılayın amblemlerinin ve işaretlerinin dokunulmazlığı ve saygı görmesi gerektiği kuralı yani bir araç veya kişi, bir sağlık personeli Kızılay, Kızılhaç işaretleri

taşıyorsa bunlara saygı gösterilmesi. Esirler ve siviller saldırılardan korunacak, aileleriyle iletişim kurabilecek ve insani yardım alabilecek, hiç kimse işkenceye, fiziksel cezalandırmaya –fiziksel cezalandırma da yasaklanmış- veya zalimane ya da aşağılayıcı muameleye tabi tutulmayacak. Taraflar daima savaşanlar ile siviller ayrımına saygı gösterecekler. Saldırıları sadece askerî hedeflere yönelik olacak. Burada, savaş yöntemi olarak askerî olmayan türden hedeflere, bunlar altyapı tesisleri olabilir, sivillerin kullandığı mekânlar olabilir, sivil altyapı tesisleri olabilir, bunların hiçbirine saldırılmaması gerekiyor.

Silahlarla ilgili temel kurallar ise şunlar: Ayrım gözetmeyen türden silahların kullanımı yasaktır. Silah teknolojisi çok hızlı geliştiği için uluslararası sözleşmelerde -çok nadirdir- “Şu tür silah yasaktır.” “Bu tür silah yasaktır.” hükmünden ziyade genel kurallar konulur, siviller ile askerler arasında ayrım gözetmeyen türden yani faaliyete geçtiğinde siviller ile askerleri ayırt edemeyecek nitelikte ve dolayısıyla, hepsine zarar veren türden hangi tür silah geliştirilirse geliştirilsin, yasaktır. O yüzden kimyasal silahlar yasaklanmıştır çünkü kimyasal silahlar, kullandığınız alanla sınırlı kalmaz, nereye kadar uzayacağı ve kime zarar vereceği belli değildir, o yüzden yasaktır. Nükleer silahlar o nedenle yasaktır. Yani nükleer silah bulundurmamak bazı ülkeler için yasaldir ama kullanılması yasaktır. Sivil yerlere ve altyapılara zarar veren türden silahlar kullanılması yasaktır. Bunlar silahlarla ilgili yasaklayıcı eylemler.

Genel olarak bunları söyledikten sonra -tabii, bunların detaylarına yeri geldiği zaman gireceğiz- peki...

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Savaş dışı kişilerle ilgili, din adamlarının ve doktorların da dâhil olması gerekiyor.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Evet, onlar da sayılıyor. Yani özellikle, savaş meydanında görevlendirilmesi gereken sivil nitelikli kişilerin askerî personelden sayılmayacağı... Basın da bunların arasındadır, sağlık personeli, basın, din görevlileri; bunların hepsinin dokunulmazlığı var ama bunların da kendilerini ayırt edici amblemler taşıması gerektiği de ayrıca düzenlenmiş.

Peki, bu eylemlerin suç sayılanları hangileridir, bunlar düzenlenmiş. Bu saydığım eylemlerin hepsini ihlal etmek suç teşkil eder ve cezai sorumluluk gerektirir. Burada bilmemiz gereken şey hukuki olarak şudur: Uluslararası insancıl hukuk veya silahlı çatışmalar hukuku veya uluslararası hukuk, devletlerin cezai sorumluluğuna ilişkin hüküm içermez yani devletlerin cezai sorumluluğu yoktur uluslararası hukukta. Bu hukuk dalı “Devletlerin cezai sorumluluğu vardır.” henüz noktasına gelmemiştir. Ama onun yerine, devletlerin değil kişilerin cezai sorumluluğu vardır. Yani bu tür ihlallerden devlet cezai olarak sorumlu değildir ama kişiler cezai olarak sorumludur. Dolayısıyla, bir devletin cezai sorumluluğundan ziyade, o faaliyetlerde görev alan devlet başkanı da dâhil olmak üzere, kişilerin cezai sorumluluğundan bahsediyoruz. Bir yargılama veya başka nitelikli bir inceleme söz konusu olduğu zaman incelenen husus, devletin faaliyetleri değil, kişilerin faaliyetleridir. Yani örneğin, Ermenistan’ın Karabağ’da ne yaptığına bakarken Ermenistan’ın kararlarının oluşturduğu suç başka bir şeydir -orada da kişisel cezai sorumluluktan bahsedeceğiz, birazdan söyleyeceğim- ama asıl, sahada kim ne emir vermiş, kim kimi öldürmüş, kim nereye saldırmış, hangi silahla saldırmış; bunların tespit edilmesi lazım. Öbür türlü, cezai yargılama yapamazsınız. Bakın, ceza hukukunda deliller, diğer bütün hukuk dallarından daha önemlidir, hiç kimseyi varsayımlar üzerine mahkûm edemezsiniz, ulusal ceza hukuku sistemlerinde de böyledir. Efendim, “Şöyle olmuş olabilir...” Yani “O oradaydı, A kişisi de o bölükteydi dolayısıyla o kişiyi o öldürmüş olabilir.” Yok böyle bir şey. Yani onun kaç kişiyi öldürdüğüne dair delillere ihtiyaç var, kimleri öldürdüğüne dair delillere de ihtiyaç var hatta. O yüzden, görgü tanıkları... İngilizcede “forensic science” denilir buna, suç mahalli incelemesi; bu, silahlı çatışmalarda da böyledir. Bunların da mümkün olduğunca tespit edilmesi gerekiyor.

Şimdi, bütün bu saydıklarımızı uluslararası insancıl hukuk 4 kategori suç içerisinde sınıflandırmıştır. Bunlardan bir tanesi, barışa karşı suçlar. Buna hukukta “saldırı suçu” da diyoruz. Bu suçun yargılanabilir bir suç hâline getirilmesi epey zaman almıştır. Oysa Nürnberg ve Tokyo’da devlet başkanları dâhil üst düzey görevlilerin suçlandığı suç bu. Yani örneğin, Nazi liderlerinden birisi belki de hiç kimseyi öldürmedi ama ne yaptı? Saldırımı, savaşı başlattı ve yürüttü. Bakın, başlatmak ve yürütmek. Yani hukuka aykırı savaşı başlatmak ve yürütmek bu kararı alanların kişisel cezai sorumluluğunu gerektirir. O yüzden ki Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda da savaş yetkisi kimde? Türkiye Büyük Millet Meclisinde. Türkiye Büyük Millet Meclisi yetki vermeden idare savaş başlatamaz ve Anayasa’mızın amir hükmü diyor ki: “Türkiye Büyük Millet Meclisi savaş kararı verirken uluslararası hukuka uygun mu, değil mi; ona da bakmak zorunda.” Yani Türkiye Büyük Millet Meclisi bile savaş kararı verme konusunda tamamen özgür değil, vereceği kararın uluslararası hukuka uygun olması lazım. Yani uluslararası hukuka aykırı savaş kararı verme yetkisine sahip değil Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa’mıza göre, amir hüküm bunu söylüyor. Bu nereden kaynaklanıyor? Bunun aksi, kişisel cezai sorumluluğu gerektiriyor, suç çünkü. Biraz sonra bahsedeceğim, bu suçun uluslararası ceza mahkemesinde yargılanması konusu uzun süre mümkün olamadı, daha yeni, 2016’da yürürlüğe giren ek protokolle olabildi. Saldırı suçunu suç saymak şu demek: Sizin devletin en üst düzey kişilerini yargılayacağınız anlamına gelir bu. O yüzden devletler buna çok geç rıza gösteriyorlar, bu birinci kategoriydi. Hukuka aykırı savaşı başlatmak ve yürütmek saldırı suçu veya barışa karşı suçlar kategorisi içerisinde, bu birinci kategori.

İkincisi, savaş suçları. Savaş suçları kategorisi ikinci kategori, silah ve yöntemleri düzenleyen kuralları, biraz önce saydığımız kuralları ihlal suçtur, savaş suçu oluşturur ve kişisel cezai sorumluluğu gerektirir.

Üçüncü kategori insanlığa karşı suçlar. Bu, savaş suçundan farklı bir şey, birbirlerine çok benziyorlar, eylemler birbirine çok benzer. Ama insanlığa karşı suçları savaş suçlarından ayırt eden şey şudur: Eğer, silahlı kuvvet mensupları topluca sivilleri hedef alır bir şekilde gerçekleştiriyorlarsa bu eylemleri, bunlar sadece savaş suçu olmaktan çıkıp insanlığa karşı suçlar kategorisinde değerlendirilir. Bu şunun gibi bir şey: Bir askerin bir iki tane sivil öldürmesi savaş suçudur ama daha fazla sivil hedef alır bir şekilde bir operasyon gerçekleştirilmesi durumunda yani sivillerin topluca zarar görmesi, öldürülmesi, eziyet görmesi, sivillerin bir yerden başka bir yere sürülmesi mesela Ermenistan’ın yaptığı gibi, yaşadıkları yerlerden onları savaş tehlikesinden korumak için değil, oraları onlardan temizlemek ve geri dönmelerine izin vermeyecek şekilde sivilleri topluca nakletmek, bunlar insanlığa karşı suçlardır. Yaşadıkları yerlerden sürgüne göndermek veya topluca öldürme faaliyetleri, topluca işkence, bunların hepsi topluca sivillere karşı gerçekleştirilen eylemler, insanlığa karşı suçlardır ve daha ağır yaptırımlara bağlanmıştır. Nitekim bizim Türk Ceza Kanunu’muz da savaş suçlarını 76’ncı maddede, insanlığa karşı suçları da 77’nci maddede düzenlemektedir. Yani ikisini birbirinden ayırır, ikisinin cezaları ve hangi durumda ne tür cezalar verilebileceği ayrıca düzenlenmiştir Türk Ceza Kanunu’nda.

Bir de bu insanlığa karşı suçlar içerisinde bulunan soykırım suçunu ayrıca değerlendirip dördüncü bir suç kategorisi olarak değerlendirmek mümkün. Nitekim, Uluslararası Ceza Mahkemesi statüsü böyle yapmış ama bilelim ki “insanlığa karşı suçlar” dediğimiz zaman özel bir kategori olarak bunun içerisinde soykırım suçu da vardır.

Şimdi, bu suçlar bu şekilde tanımlanmış... Biraz önce söylediğim gibi uluslararası hukuk devletlerin sorumluluklarını düzenlediği için bu tür sözleşmeler devletlere şunu söyledi: Siz bunları kendi iç hukukunuzda suç hâline getireceksiniz, sorumluluğunuz bu ve engelleyeceksiniz, işlenmesini engelleyeceksiniz, işleyenleri cezalandıracaksınız, yükümlülükler bunlar devletin yükümlülükleri. O yüzden ki mesela Türk iç hukukunda 2002’de eklenen maddelerle insanlığa karşı suçlar Türk Ceza Kanunu’na girmiştir ama askerî nitelikli savaş suçları Askeri Ceza Kanunu’nda düzenlenmiştir yani

askerî niteliği ağır bastığı için savaş suçlarının, orada düzenlenmiştir. Soykırım ve insanlığa karşı suçlar sivil Ceza Kanunu’muzda düzenlenmiştir, soykırım ve insanlığa karşı suçlar; savaş suçları ise Türk Askeri Ceza Kanunu’nda düzenlenmiştir.

Savaş suçları ve insanlığa karşı suçların alt kategorilerini, eğer ihtiyaç olursa biraz ayrıntılı ilerde dururuz. Şimdi zamanımızı verimli kullanmak adına bu suçları işleyenlerin yargılanmasına ya da bu suçların önlenmesine ilişkin ulusal ve uluslararası mekanizmalar nedir, biraz ondan bahsedeyim müsaadenizle. Ulusal mekanizmalar, bunların her biri Cenevre Sözleşmeleri, devletlerin neredeyse tamamınca onaylanmıştır ve onların her birinin iç hukukunda suç hâline getirilmiştir. Dolayısıyla her şeyden önce devletlerin bu tür durumlara kendi ceza yargılama sistemlerinin harekete geçmesi gerekiyor. Örneğin, işte, normal şartlar altında Ermenistan’ın bunları yapan askerlerini yargılaması gerekiyor veya Azerbaycan topraklarında gerçekleştiği için bunlar Azerbaycan bu suçları işleyen Ermeni askerlerini de yargılayabilme hakkına sahip çünkü bizim Ceza Kanunu’muzda olduğu gibi bunlar evrensel yargı yetkisine tabi tutulabilecek suçlar, insanlığa karşı suçlar yani sivillere yönelik suçlar. Bizim Ceza Kanunu’muz sınırsız tanımlamış bunu, hatta Ceza Kanunu’muz diyor ki, Türkiye’yle hiçbir alakası yok, örneğin Ermenistan’da, Karabağ’da bir Ermeni, Azeri topraklarında Azerilere karşı, insanlığa karşı suç işlemiş, Türkiye’de savcı harekete geçip bunu yapanlar hakkında şu an dava açabilir. Buna biz “sınırlandırılmamış evrensel yargı” diyoruz.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Örneği Filistin’de vardı. Dava açıldı, 7. Ağır Ceza’da yargılama yapıldı, Mavi Marmara gemisinde ve sonradan burada anlaşma yapıldı, Parlamentoda, Mecliste bu suç olmaktan çıkarıldı, o kişiler yargılandı.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Şimdi, yani Mavi Marmara’da Türk vatandaşlarının bulunuyor olması, bu benim söylediğime göre daha dar kapsamlı bir şey. Benim söylediğim...

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Daha geniş.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Daha geniş bir şey yani Türkiye’yle hiçbir alakası yok, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıyla hiçbir alakası yok, Türkiye’ye bir zarar yok. Buna rağmen böyle bir yargı yetkisi tanımış Türk Ceza Kanunu. Bunun benzeri Belçika’da var.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Değişiklik oldu Hocam.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Efendim.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Değişiklik yapıldı... Değişiklik yaptık, o dönem o yetkilerimiz genişti o Filistin olayında. İsrail-Filistin olayında 24’üncü Dönem milletvekiliydik. O dönem İsrail’le bu çatışma gündeme geldiği için uzlaşma gerekiyordu, Parlamentoya kanun getirdik, Türk Ceza Kanunu’nda “Türkiye sınırları dışında açık denizlerde işlenen suçlarda Türkiye yargılama yapamaz.” şeklinde. Yanılmıyorsam, Türk Ceza Kanunu 8 mi, 9 mu yani...

PROF. DR. YÜCEL ACER – 8’inci madde.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Evet, öyle olması gerekiyor. Orada sanki bunu daralttılar, hâlen değil, ne durumdadır, ona bakmak lazım.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Yoruma açık bir şey.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Teşekkür ederim.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Alman Ceza Kanunu’nda da bu var ama orada savcı serbest bırakılmış yani ister başlayabilir, bir soruşturma başlatabilir veya başlatmayabilir, kanun bunu zorunlu kılmıyor, Türkiye’de de bu hâlde şu an, zorunlu bir durum söz konusu değil. Belçika’da zorunluydu ama Belçika’da savcı bir tane Amerikan askerine yönelik böyle bir dava başlatınca ciddi bir Amerikan baskısıyla karşı karşıya kaldı, onlar da düzeltmek zorunda kaldılar.

Ama sonuçta evrensel yargı yetkisi şunu söylüyor: Şayet bu suçları işleyenler Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisine gelirse -şu anki durum bu- o zaman bu kişilerle ilgili cezai takibat yapılabilir yani bir Ermeni askeri, bu suçları işlediği düşünülen Ermeni askeri Türk egemenliği altında olan bir yere, bir gemisine, bir uçağına ya da kendi ülkemiz içerisine gelirse bu konuda cezai takibat yapabilmek yetkisine sahip.

Şimdi, ulusal mekanizmalar böyle özetle. Uluslararası sistemdeyse 2 yöntem var: Belli bölgeler için, bu tür savaşlar için bir uluslararası ceza mahkemesi kurma yetkisine sahip Güvenlik Konseyi, bir de mevcut bir Uluslararası Ceza Mahkemesi var. Yalnız burada özellikle vurgulamak istediğim şey şu: Öteden beri mevcut olan Uluslararası Adalet Divanı yani 1949 yılında kurulmuş olan ve hâlen çok önemli bir şekilde devam eden Uluslararası Adalet Divanı ceza davalarına bakmaz çünkü Uluslararası Adalet Divanı sadece devletlerin hak ve sorumluluklarıyla ilgili hususlarda, anlaşmazlıklarda bir yetkili makamdır. Dolayısıyla herhangi bir kişi hakkında Uluslararası Adalet Divanında dava açılması söz konusu değil ama devletler arasında mümkün. Mesela zorunlu yargı yetkisi olduğu için Bosna Hersek Sırbistan'a karşı dava açtı, soykırım davası. Cezai sorumluluğu için değil, hukuki sorumluluğu için dava açtı. Bu uyuşmazlığa Uluslararası Adalet Divanı baktı, Sırbistan'ın soykırım suçunu Srebrenitsa'da gerçekleştirdiğine karar verdi -diğer yerlerde değil ama- Srebrenitsa'da Sırbistan'ın bir dahli olduğunu, soykırıma bir dahli olduğunu söyledi ve yapması gerekenleri söyledi. Ama kişilerin yargılanmasında uluslararası bir ceza mahkemesi var şimdi. Bunun adı da "Uluslararası Ceza Mahkemesi." 1998'de Roma'da imzalanan anlaşmayla kuruldu, Türkiye de katılan ülkelerden bir tanesiydi. 2002'de bu sözleşme yürürlüğe girdi, mahkeme 2003'te çalışmaya başladı, 2003'ten beri de bu mahkeme çalışıyor. Bu mahkemenin yargı yetkisi üç unsura dayanır. Bir: Eğer devlet tarafsız, mahkemenin statüsünü kabul etmişse o devletin askerleri nerede bu tür faaliyetler gerçekleştiriyorlarsa, o devlet nerede -ister kendi ülkesinde ister başka bir yerde- gerçekleştiriyorsa gerçekleştirsin mahkemenin yargı yetkisindedir. Bu şunun gibi bir şeydir: Mesela Irak'taki çatışmalara İngiltere katıldı, uzun süre İngiltere ve Irak sözleşmeyi kabul etmeyen ülkeler olduğu için Uluslararası Ceza Mahkemesi bir şey yapmadı bu konuda ama İngiltere mahkemenin statüsünü kabul etti, şimdi İngiltere'nin önünde incelenen olaylardan bir tanesi, İngiltere'nin Irak'ta gerçekleştirdiği faaliyetlerdir. Irak taraf değil, bu önemli değil mahkeme için; önemli olan, İngiltere'nin taraf olması. Dünyanın neresinde yaparsa yapsın, İngiliz askerlerinin yaptığı iş mahkemenin yargı yetkisindedir. İkincisi: Eğer bu suçların gerçekleştirildiği devletin ülkesi, o devlet tarafsız mahkemeye, o topraklarda bu faaliyetleri gerçekleştiren ülke taraf olmasa bile yine Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargı yetkisindedir. Bir üçüncü ihtimal de şu: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi... Örneğin Ermenistan ve Azerbaycan Uluslararası Ceza Mahkemesine taraf değiller; şu an Karabağ'da, Ermenistan'da, Azerbaycan'da olan olaylar Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargı yetkisi dışında ama Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi bir karar alarak Uluslararası Ceza Mahkemesinin savcısından orayı soruşturup gerekli yargılamaların yapılmasını isteyebilir. Bunun çok tipik bir örneği var mesela, Sudan. Sudan taraf bir ülke değil Uluslararası Ceza Mahkemesine. Güvenlik Konseyi kararıyla başlamıştır, eski Devlet Başkanı Ömer el-Beşir mesela şu an yargılanıyor mahkeme önünde, diğer başkaları da yargılanıyor. Uluslararası Ceza Mahkemesi demek ki bu üç unsurdan biriyle harekete geçer, söylediğimiz suçları yargılar.

Bir başka bilmemiz gereken şey de Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargı yetkisi tamamlayıcı niteliktedir. Yani bu, şu anlama gelir: Eğer devlet kendisi yargılıyorsa mahkemenin yargı yetkisi yoktur ama ya kendisi yargılamıyor ya da düzgün yargılamıyorsa yani göstermelik yargılıyorsa Uluslararası Ceza Mahkemesi savcısı o olayla ilgili bir cezai takibat başlatabilmek yetkisine sahiptir.

Şimdi, uluslararası kanalları kısaca bu şekilde özetleyebiliriz. Son olarak birkaç dakika da Ermenistan-Azerbaycan meselesine bakalım Sayın Başkanım.

Şimdi, hepimizin bildiği gibi, Azerbaycan toprakları olan Karabağ... Buna “toprakları olan Karabağ” dememin sebebi şut: 1918-1920 arasında Azerbaycan kısa bir bağımsızlık dönemi geçirdi ama 1920’den bu tarafa Sovyetler Birliği’nin bir parçasıydı ve Azerbaycan toprakları içerisinde Ermeni nüfusun çoğunlukta olduğu Karabağ Bölgesi özerk bir bölge olarak yapılandırıldı -Sayın Başkanım, Balkanlarda da bu, Yugoslavya’nın uyguladığı bir yöntemdi biliyorsunuz, mesela Kosova Özerk Bölgesi gibi- fakat Azerbaycan toprakları içerisindeydi bu. Dolayısıyla, Azerbaycan bağımsız olunca 1991’de olması gereken şey, Karabağ’ın Azerbaycan’ın toprakları içerisinde sayılmasıydı. Bununla ilgili temel bir hukuk prensibi de var. Yani bu tür devlet dağılmalarında kimin elinde ne varsa onundur, varsayım bu. Yani “uti possidetis” diye Latince ifadesiyle temel bir kural vardır, dağılma esnasında elinde ne varsa o senindir -bir ülke parçasından bahsediyorum- ondan sonra tartışma varsa kendi aranızda çözersiniz çözmezsiniz ama hukuk, onun oraya ait olduğunu tescil etmiştir. Sonradan değişiklik yaparsınız, o sizin bileceğiniz bir iş. Karabağ’ın böyle bir durumu vardı.

Şimdi, 1988’de Karabağ’ın içerisindeki Ermeniler belli huzursuzluklar çıkarmaya başladı. Sovyetler Birliği’nin biraz dağılma sürecine girmesiyle, biliyorsunuz -88’de Gorbaçov’un sonrasındaki konuşmaları, bunlar hepsi ortada, biliyoruz- Karabağ’ın Ermenistan’a bağlanması veya bağımsız bir devlet olması yönünde huzursuzluklar çıkarıldı. Bu iki devlet bağımsız hâle gelince -Ermenistan ve Azerbaycan- bu bir çatışmaya dönüştü. Bu çatışmada Rusya açıkça Ermenistan’ı destekledi ve sadece Karabağ değil, Azerbaycan’ın yedi ayrı şehri daha, Karabağ’ın etrafındaki, güneyinde ve doğusundaki yedi şehri de Ermenistan’ın işgali altına girdi. 94 Mayıs’ında bir ateşkes imzalandı, ateşkes anlaşması yapıldı fakat 94’ün sonuna kadar yine çatışmalar belli oranda, ara ara devam etti ama 94’teki ateşkes anlaşmasının hâlâ geçerli olduğu varsayılıyor. “Minsk Grubu” diye bir grup var; Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı diye bir örgüt var, onun içerisinde kurulmuş bir grup. Üç ülkenin, işte, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya’nın yürüttüğü bir Minsk Grubu çalışması var; bunlar soruna çözüm bulamadılar. Çatışmalar ara ara yükseldi. Mesela 2016 Mayıs’ında da ciddi bir çatışma dönemi yaşanmıştır Ermenistan ile Azerbaycan arasında.

Bu, son, 27 Eylül’de başlayan çatışmalar esnasında en ön plana çıkan hususlardan bir tanesi sivil yerleşim yerlerine saldırılardır.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Hocam, bu arada Birleşmiş Milletler kararlarından da bahsetseniz...

PROF. DR. YÜCEL ACER – 1993’te Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin aldığı üç karar var. Bu üç kararın tamamı da Ermenistan’a işgal ettiği yerlerden çekilmesi talimatını veriyor, sivil yerleşim yerlerine zarar verilmemesinden bahsediyor. Ermenistan bu üç Güvenlik Konseyi kararını -ki Güvenlik Konseyi kararlarının uygulanması zorunludur bütün devletler için- işgal ettiği topraklardan çekilmesi talimatını yerine getirmemiştir hâlâ. Bu tıpkı şunun gibi bir şey: İsrail 1967 savaşında ve sonrasında Filistin’in bir kısım topraklarını işgal etti, onunla ilgili Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin işgal altındaki topraklardan çekilmesine dair kararları var. Bugün hâlâ biz İsrail’e “İşgal altındaki topraklardan çekil.” diyebiliyorsak, bu hukuki tespitler üzerinden diyebiliyoruz. Yani İsrail, Filistin’in bazı topraklarını işgal altında tutuyor, bunun gibi bir durum söz konusu. Azerbaycan’ın Karabağ toprakları üzerinde bir Ermenistan işgali uluslararası kararlarla da tescil edilmiştir yani çekilmesi gerektiği söylenmiştir.

Şimdi, son çatışmalarda bu tür şeyler ön plana çıkıyor. 1992-94 arasındaki çatışmalarda da ciddi insan hakları ihlalleri var ve bununla ilgili, benim bulabildiğim en kapsamlı rapor, Uluslararası İnsan Hakları İzleme Örgütü, önceki “Helsinki Watch”un yaklaşık 300 sayfalık bir raporu var. Gerçi orada Azerbaycan’ın da suçlandığı taraflar var ama özellikle Ermenistan’ın gerçekleştirdiği insan hakları ihlallerini tek tek söylüyor rapor. O rapora göre, Hocalı kasabasında 200 sivil doğrudan öldürülmüştür Ermeniler tarafından veya çatışmalar esnasında bu 200 sivile ek yani doğrudan öldürülenler dışında bu

çatışmalardan dolayı 500 ila 1.000 kişi arasındaki sivilin de öldüğü yine o raporda belirtiliyor. 25 bin insanın öldüğünü söylüyor o çatışmalar esnasında, “25 bin insan hayatını kaybetmiştir.” diyor. 450 bin-500 bin arasındaki Azeri o işgal altına alınan topraklardan göç ettirilmiştir yani sürülmüştür.

OSMAN NURİ GÜLAÇAR (Van) – Veya tehcir...

PROF. DR. YÜCEL ACER – Tehcir edilmiştir; hâlen topraklarına, evlerine dönememişlerdir. Toplamda 1 milyon insan yerinden olmuştur bu çatışmalar esnasında, 92-94 arasında. Yani bu raporda hepsi mevcut. Uluslararası İnsan Hakları İzleme Örgütü...

OYA ERONAT (Diyarbakır) – O rapor sizde var mı Hocam?

PROF. DR. YÜCEL ACER – Var bende, dijital olarak ben Ahmet Bey’le paylaşayım.

Bir de bu, 27 Eylül’den bu tarafa yaşanan çatışmalarda benim endişem, hâlen bunların yeterince kayıt altına alınıp alınmadığı konusudur. Sayın Başkanım! bugün kısa bir görüşmemiz oldu öncesinde, bir çalışma yürüttüğünüzden bahsetti. Bu çok önemli bir şey. Gerçekten suçlar işleniyor, bunların zamanında tespiti çok önemli. Yani biz gidemiyorsak bile orada birilerinin tespit etmesini sağlamak lazım. Azerbaycan biraz ders almışa benziyor, raporlar yayınlamaya başladı. Bir tanesi benim elimde var, Ahmet Bey’le de onu paylaşacağım. 4 Ekim’de Azerbaycan devletinin yayınladığı bir İngilizce rapor var. 27 Eylül- 4 Ekim tarihleri arasında Ermenistan’ın ne tür sivil suçlar gerçekleştirmiş, kimleri öldürmüş, nereleri bombalamış, fotoğraflı bir şekilde hepsi var.

Ben ümit ediyorum ki bu raporu devam ettiriyorlar yani bugün 15 Ekim; 27 Eylül-15 Ekim arası dönemi ve bundan sonrasını da Azerbaycan’ın umuyorum kaydetmeye devam etsinler. Şimdi, bu bir şey ama Sayın Başkan’la da ben ifade ettim uluslararası mekanizmaları da harekete geçirmek yani tespit anlamında harekete geçirmek önemli. Uluslararası İnsan Hakları Konseyi Birleşmiş Milletlerin, bu Konseye biraz iyi gözle bakabiliriz. Mesela Mavi Marmara meselesinde İsrail’i suçlayan rapor yayınladı çünkü baktı “insan hakları ihlalleri” dedi, “İsrail’in yaptığı ihlaller bunlardır” dedi. Yani çok da böyle fazla manipüle edilmiş bir yapılanma değil. Ben umuyorum ki izliyorlardır, tespit ediyorlardır. Ama bizim de onları kontrol etmemiz lazım ne yapıyorlar? Yani gerçekten bir raportör tayin ettiler mi? Yerel kaynaklardan bilgi alıp bunları kaydediyorlar mı? Kim nereye saldırıyor? Bu saldırılar sonucunda kimler ölüyor? Mesela, Azerbaycan raporuna baktım küçük çocukları askerî faaliyetlerde kullanıyorlar, fotoğraflı. Üzerinde basın mensubu üniforması giymiş ama elinde makinalı tüfek var. Ermeni Silahlı Kuvvetleri içerisinde çalışıyor muhtemelen. Bu tür şeyleri de yasaklamış bu söylediğimiz sözleşmeler. Bu tür amblemleri istismar etmek, mesela, sağlık görevlisi değilsin, basın mensubu değilsin ama böyle bir imaj veriyorsun. Böyle bir algı yaratıyorsun veya askerî bir yer ama sivil yermiş gibi gösteriyorsun veya camilerin içerisinde örgütleniyorsun...

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Düşman bayrağını kullanıyorsun onlara güven veriyorsun.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Veya teslim bayrağı kullanıyorsun ama niyetin tuzağa düşürmek, bunları da yasaklamış. Yani güven sarsıcı yöntemleri yasaklamış, bunları yapmak da suç. Ermeni ordusunun bu tür şeyler yaptığına dair tespitler de var orda, fotoğraflı tespitler var. Bunların tespit edilmesi şu açıdan önemli: İleride herhangi bir faaliyet, yargılama süreci bu Azerbaycan devletinin kendi yapacağı bir şeydir öncelikle bunu söyleyelim. Yani Azerbaycan devleti kendi iç mahkemelerinde bu tür yargılamaları yapma hakkına sahiptir. Uluslararası hukuk bunu sağlıyor. Bugüne kadar yapılmamış olması, yeterince yapılmamış olması bir eksiklik yoksa Ermeni askerlerinin kimlerin ne yaptığı tespit edildikten sonra bunu... Bizim Ceza Kanunu’muzda zaman aşımı bile yok insanlığa karşı suçlarda.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – İnsanlığa karşı.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Evet, dolayısıyla, bunları her zaman yargı önüne çıkarabilirsiniz imkânları olduğu sürece ama yeter ki elinizde deliller olsun. Ya bunu sağlamak bu açıdan önemlidir diye düşünüyorum o yüzden bu tür çalışmalarını değerli görüyorum ben. Şu aşamada yapılması gereken çalışmalar olarak.

Azerbaycan Cumhuriyeti İnsan Hakları Komiseri ya da Ombudsman dedikleri bir kurumları varmış. Ayrıca Başsavcılık, Azerbaycan Başsavcılığı bu tür raporlar için gerekli bilgileri toplayan kurumlar. Ayrıca “Basında yayınlanmış fotoğraflar ve bilgilerden de yararlandık.” diyor Azerbaycan Hükûmeti bunları hazırlarken, bu raporu. Yani örnek teşkil edebilir belki onların bu Ombudsman ve savcılık tespitleri de ileride önemli hususlar olacaktır.

Ben kısaca ancak bu kadar özetleyebildim umarım çok fazla zamanımı aşmadım, umarım sizleri sıkmadım.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Bir kere çok teşekkür ediyorum. Yani bizim için gerçekten çok yeni ve ilginç de bilgiler oldu. Bu nokta da bilgilendik çok teşekkür ediyoruz.

Hocam, eğer zamanınız varsa müsaade ederseniz, arkadaşlarımızın varsa sorularını -sadece konuya münhasır olarak- sorsunlar, mümkün olursa siz de cevaplarsınız.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Tabii...

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Oya Eronat Milletvekilimiz.

Buyurun Sayın Vekilim.

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Bir şey merak ediyorum. Hocam, öncelikle sunumuz için verdiğiniz bilgiler için çok teşekkür ediyorum.

Şimdi, bu Karabağ Ermenistan’ın işgal ettiği topraklardı ve Ermenistan şu an oradaydı. Peki, niye tekrar bir saldırı ihtiyacı hissetti? Zaten topraklar elinde bunu daha da genişletmek için mi bu saldırıyı düzenledi? Yoksa orayı garanti altına almak için mi? Yani biraz anlamsız geldi niye bunu yaptı?

PROF. DR. YÜCEL ACER – Şimdi, Sayın Vekilim, ben uluslararası politika çalışmıyorum esas olarak ama uluslararası hukuk çalışıyorum. Uluslararası hukuk, uluslararası politikadan ne kadar ayrılabilir o zor biliyorsunuz. İç hukukçusunuz, ama örneğin; aile hukukçusunuz ama aileyi biliyorsunuz böyle bir şey olmaz tabii ki. Ben de görebildiğim kadarını söyleyeyim size.

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Evet.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Şimdi, biliyoruz ki Ermenistan öteden beri Azerbaycan’ın bazı askerî faaliyetlerini izliyor. Ciddi bir tahkimat da yapmış hani savunma maksatlı. Benim bilebildiğim kadarıyla Azerbaycan askerî kabiliyetlerini, imkânlarını sadece Türkiye’yle değil bazı ülkelerle yaptığı iş birlikleriyle sürekli geliştiriyordu. Yani bunlar içerisinde söylediğim gibi sadece Türkiye değil. “Off the record” söyleyeyim.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – “Off the record” yok burda Hocam, tutanaklara geçiyor.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Yok mu? Tamam o zaman.

Peki, şu kadarını söyleyeyim kaynak göstermeden. Ben biliyorum ki Azerbaycan mesela “drone”ları yani insansız hava araçlarını sizce ne zamandan beri Türkiye’den alıyordu?

OSMAN NURİ GÜLAÇAR (Van) – Hatta kamikaze “drone”lar.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Peki, ne zamandan beridir Türkiye’den alıyordu bunu? Ben size söyleyeyim: Türkiye’den almıyordu, İsrail’den alıyordu. Bu çatışmalardan hemen önce Türkiye’den almaya başladı. Daha doğrusu almak durumunda kaldı.

OSMAN NURİ GÜLAÇAR (Van) – Yaklaşık bir ay önce.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Evet.

Şimdi, Azerbaycan bu kabiliyetlerini sadece Türkiye'yle iş birliği bağlamında değil başka bağlamlarda da geliştiriyordu. Bence Ermenistan'ın burada yapmaya çalıştığı şey yani bu mukadderatı biraz değiştirmeye çalışmak. O yüzden müthiş bir uluslararası baskı sağlama ihtiyacı hissediliyor. Yani bilemiyorum bu nereye varır ama Ermenistan'ın asıl faaliyeti biraz uluslararası müdahale gibi Azerbaycan'a karşı. Bu işi gündeme getirip bir şekilde hukuken çözmeyi onlar da istiyorlar ama onlarda önemli bir kısmı kalabilecek şekilde çözmeyi istiyor ya da belki de benim tahminim -dediğim gibi politika çalışmıyorum- Karabağ'a özel bir statü verilmesini sağlayarak bunu sonlandırmak da istiyor olabilirler.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Evet, teşekkürler Hocam.

Başka sorusu olan arkadaşımız var mı? Var.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Hocam, hakikaten açıklamalarınız için çok teşekkür ederim. Ben devletler hukukunu rahmetli Edip Çelik Hoca da okudum. Tabii bir öğrenci gibi geldim çalıştım ama insancıl hukukuyla ilgili. Çok güzel ama anlatımlarınız bunu daha genişletici, daha yol gösterici. Bu anlamda bize kaynak bu kitap dışında neyi önerirsiniz?

İkincisi, 3 tane Güvenlik Konseyi kararı var. Bu Güvenlik Konseyinin kararları yerine getirilmediği için Azerbaycan, Ermenistan'a karşı bir tazminat davası açmadı mı? Açıp açmadığını bilmiyorum bilginiz var mı, yok mu? bunu öğrenmek istiyorum.

Üçüncüsü, zaten, aşağı yukarı bu insanlığa karşı işlenen suçlar, savaş suçları... Biraz önce bahsettiğiniz gibi savaşa dâhil olanlar ve savaşa dâhil olmayanlar ayırımında herkes aşağı yukarı uluslararası bu sözleşmelerde bu ayrımı böyle kabul etmiş durumda. Böyle olunca zamanaşımına eğer onların da kendi iç yasalarında varsa uğramıyor ise... Yani biraz önce bahsettiniz hakikaten bu insanlığa karşı bu rakamlar kabul edilecek rakamlar değil. Yani bugüne kadar niye Azerbaycan iç hukukunu işletmedi? Yani acaba bu iç hukukunu işletmemekte “Ya, biz zamana bırakalım, uzlaşır mıyız?” diye mi kaldı? Nedir bunu sebebi acaba?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Bu konuda benim de yorumum var.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Şimdi, Azerbaycan'ın bugüne kadar kendi iç hukukunu işletmeye çalıştığını tahmin ediyorum. Yani bu konuda ben herhangi bir bilgiye ulaşamadım ama tahmin ediyorum ki sorumlular hakkında bir cezai soruşturma süreci başlatılmıştır ama bu kişileri ele geçiremedikleri için -öyle tahmin ediyorum, bunların hepsi tahmin- somut sonuçlara ulaşamamış olabilir.

Sayın Başkanım, aslında, bu çalışmalar esnasında Azeri yetkililerle görüşülmesi gereken bir konu bu.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Görüşeceğiz.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Yani Ermeniler hakkında takibatin yapılması meselesi önemli çünkü şartlar değişiyor; bakıyorsunuz, bu insanlar bir gün sizin egemenlik alanınıza gelmiş oluyorlar. Bunların yakalanıp, gözaltına alınıp yargılanması gerekir. Bu, birinci husus.

İkincisi, bence Hocalı'daki katliamların soykırım olarak değerlendirilmesi ihtimaline karşı, Ermenistan'a karşı Uluslararası Adalet Divanında Azerbaycan bir dava açabilirdi diye düşünüyorum.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Hâlen açabilir Hocam.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Ben de onu söylüyorum.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Evet, hâlen açabilir. Zorunlu yargı yetkisi getiriyor sözleşme yani sözleşmenin ilgili hükmü, taraf olan devletlerin bu sözleşmenin uygulanması konusunda aralarındaki uyumsuzlukları mahkemeye getirebileceklerini söylüyor.

Şimdi, Güvenlik Konseyi kararlarının uygulanması zorunlu fakat uluslararası hukukun zafiyet gösterdiği alanların başında barışı sağlama konusu geliyor enteresan bir şekilde. Güvenlik Konseyi kararlarının yerine getirilmediği durumlarda bunlar bazı büyük devletleri rahatsız ediyorsa -kararın uygulanması için büyük devletler ellerinden geleni yapıyorlar- “Birleşmiş Milletler anlaşması yapabilirsiniz.” diyor yani “Kararın uygulanması için silahlı kuvvet kullanmak dâhil gerekli tedbirleri alabilirsiniz.” diyor 42’nci maddesinde ama bunu yapabilme kapasitesine sahip belli ülkeler bulunduğu için bu madde sadece onların lehine bir durum varsa işliyor. Örneğin, “Kuveyt’ten çıkın.” diyor Güvenlik Konseyi Irak’a -1990 yılını kastediyorum- çıkmayınca bu sefer Amerika Birleşik Devletleri diyor ki: “Güvenlik Konseyi kararını uygulamak için ben bir uluslararası silahlı güç kuruyorum -ki Birleşmiş Milletler anlaşması “Bunu yapabilirsin.” diyor- ve gidiyorum.” diyor. Şimdi, bu bir yöntem. Bu, Karabağ konusunda işlemedi çünkü bunun işlemesi için çaba sarf edecek, bunu oluşturacak bir devlet, öncü olacak bir güç gerekiyor; bu yok.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Biz yapamaz mıydık?

PROF. DR. YÜCEL ACER – Hah, onu söyleyeceğim şimdi.

Türkiye’nin burada Güvenlik Konseyi kararı olmasa bile şu an aslında Azerbaycan’ın meşru müdafaa hakkını -51’inci maddede ifade edilmiş- kullandığı gibi bir açık durum söz konusu. Orada diyor ki: “Müşterek veya münferit olarak kullanılabilir.” Yani Türkiye, bugün Azerbaycan’a açıkça destek, daha fazla destek verse bile bu hukukidir çünkü onun meşru müdafaa hakkını kullanmasına siz de yardımcı olma hakkına sahipsiniz 51’inci maddeye göre. Kaldı ki Güvenlik Konseyi kararının uygulanması için de nitekim Türkiye’nin yardım etmesini engelleyecek bir husus yoktur. Dolayısıyla, hani birilerinin ya “Türkiye’yi durdurun...” Bu Ermeni tarafının özellikle söylediği bir şey var hani “Türkiye’yi durdurun, Azerbaycan’a yardım etmesin...” Etme hakkına sahip Türkiye veya başka devletler de edebilir çünkü meşru müdafaa hakkını kullanıyor yani kendi topraklarını savunuyor. Güvenlik Konseyi bunun meşru müdafaa hakkının gereklerini ortadan kaldıracak bir tedbir alamamış. Anlaşma bunu da söylüyor “Tedbir alana kadar kullanırsın meşru müdafaa hakkını.” diyor. Tedbir almamışsın, o zaman Azerbaycan kendi meşru müdafaa hakkını kullanma hakkını devam ettiriyor ve Türkiye de buna meşru şekilde destek olma hakkına sahip. Sistem bu şekilde işliyor ama işlemediği, zafiyet gösterdiği noktalar var maalesef.

Sayın Vekilim “tazminat” dediniz de... Yani bu tür sivil ölümlere karşı Uluslararası Adalet Divanı önünde “soykırım” kavramı üstünden bir arayış mümkündü, mümkün ama Azeriler bu konuda ne düşünüyorlar ben bilmiyorum. Bir defa, bir sempozyumdaki konuşmamda bahsettim, Azerbaycan Büyükelçisi de vardı, çok da hoşlarına gitmedi açıkçası. Ben “Azerbaycan biraz zafiyet gösterdi bu konuda.” dedim. Sanıyorum, bundan üç yıl önceydi.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Alınganlık göstermiş.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Hocam, her şey güçle orantılı...

PROF. DR. YÜCEL ACER – Şüphesiz.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – ...dünyada bu böyle yani Rusya’nın tesiri, tabii, küresel dengelerin son yıllarda değişmeye başlaması, Türkiye’nin sadece Türkiye’den ibaret bir ülke olmaması meselesi, Türkiye’nin bu anlamda küresel olarak güçlenmeye başlaması, rol alması; tüm bunlar tabii süreci bu aşamaya kadar getirdi.

Hocam, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin iki kararı var. Bakabildiniz mi bu kararlara? Ona ilişkin soru soracağım size de eğer bakamadıysanız sormayayım.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Karabağ’la mı ilgili?

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Evet, Türkiye aleyhine bir dava açtı Ermenistan.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Yakın zamanda mı?

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Tabii, tabii.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Ha, onu takip etmedim.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Takip etmediniz Hocam, tamam.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Ama şu kadarını söyleyebilirim: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını ben derslerde... Yani sadece bu konuyu içeren bir ders de var doktora düzeyinde. Biliyorsunuz, Ermenistan ve Azerbaycan da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafı olan ülkeler. Dolayısıyla, birbirlerine karşı orada dava açabilirler. Biliyorsunuz, bir devletler arası başvuru var, bir de kişisel başvuru var. Dolayısıyla, dediğiniz gibi Sayın Başkanım, devletler de birbirlerine karşı dava açabilirler.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Şu anda açılmış bir dava söz konusu değil böyle, devletler aleyhine açılmış bir dava söz konusu değil; ihtiyati tedbir kararı var. İhtiyati tedbir kararında da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi “Bütün taraflar hukuka riayet etmek zorundadır -parantez içinde- Türkiye de riayet etmek zorundadır.” diyor. (Gülüşmeler) Şimdi, tabii, dolayısıyla burada bir çifte standart var.

Bizim Komisyonun çalışmalarına ben de çok teşekkür ediyorum. Değerli çalışmalar yapıyoruz, bütün arkadaşlarımızın katkısıyla bu anlamda çok değerli bir çalışma yapacağız inşallah. Meclis Başkanımız pazar günü Azerbaycan’a gidecek. Akabinde bizim çalışmalarımız devam ediyor. Tabii, Komisyonumuz sadece tek kanatlı değil; yaşanan bu gerilim sürecinde Türkiye vatandaşı Ermeni vatandaşlarımızın hissettikleri, duydukları bir kaygı var mı yok mu, ne oluyor; onların durumuyla ilgili de çalışma yapacağız.

Dolayısıyla, burada esasen mevzu şu: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 5 üye ülkeden oluşuyor ve bunlar imkân sunmadığı takdirde bir şey olmuyor? Kim? Fransa. Kim? ABD. İşte, bunlar zaten Ermeni lobilerinin ve kuruluşlarının çok güçlü olduğu yerler ama her çatışma alanında varlık gösteren kimi uluslararası kuruluşlar var sizin de bahsettiğiniz gibi. Burada sivilere dönük, sivil alt yapıya yani bizim gördüğümüz... Tabii, bunları yerinde inceleyeceğiz. Azerbaycan’ın yüzde 50 elektrik üretimini sağlayan baraja saldırı havada önlendi biliyorsunuz. Tüm bunlar olurken uluslararası mekanizmaların ölü taklidi yapması gerçekten ilginçti. Burada da şunu anlıyoruz ki yani her yerde olduğu gibi burada da bir çifte standart var, bunu görüyoruz. Onun için, bizim inşallah bu çalışmalarımız, yapacağımız tespitler, dinleyeceğimiz kişiler... Burada, sizin de bahsettiğiniz gibi, yerinden yurdundan edilmiş, maddi manevi her şeyini terk etmek zorunda kalmış 600 binin üzerinde insan var; bir de çadırlarda yaşamışlar yıllarca. Azerbaycan’ın son zamanlarda toparlanmaya başladığını düşünürsek uzun yıllar boyunca büyük bir yoksunluk içerisinde devam etmişler yaşamaya. Son dönemde Gence, Tovuz şehirlerine yapılan saldırılar sivil çok sayıda insanın vefatına, şehit olmasına vesile olmuş. Dolayısıyla, tüm bunlar dünyanın gözleri önünde gerçekleşiyor. Nasıl gerçekleşiyor? Birleşmiş Milletlerin kararlarına rağmen işgal ettiği topraklardan çekilmeyip bir de üstüne üstlük Azerbaycan’a ait, Karabağ’ın dışındaki o 7 bölgeyi de içine alacak şekilde, bir de şimdi diğer bölgeleri de kapsayacak şekilde genişletme tercihi... Dolayısıyla burada, biz Komisyon olarak, en azından meydana gelen bu hak ihlallerinin tespitini yapmak istiyoruz.

Sizin de bugün bize vermiş olduğunuz son derece doyurucu bilgiler oldu, çok teşekkür ediyoruz.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Ben teşekkür ederim Başkanım.

Müsaade ederseniz şu son söylediklerinize bir şey ekleyeyim ben kendi gözlemim anlamında.

Ermeniler ve Ermenistan, mazlum imajını Avrupa’da epey güçlendirmiş durumdalar. Başka sebepleri saymıyorum, sadece bunu söylüyorum. Ermeni soykırımını iddiaları...

HÜSEYİN YAYMAN (Hatay) – Karabağ konusunda mı, başka konuda mı?

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Genel olarak.

OSMAN NURİ GÜLAÇAR (Van) – Türkiye’yle olan ilişkilerinden bahsediyor.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Ermenilerin genel olarak mazlum pozisyonunda olduğu gibi bir algı var. Bunu nereden biliyorum ben? Birkaç defa ben uluslararası ortamlarda Ermeni soykırımını iddialarına karşı toplantılara katıldım. Amerika’da mesela Justin McCarthy vardı, onunla beraber bir konferans verdik. O tarihsel boyutunu anlattı, ben hukuki boyutunu anlattım Minnesota Üniversitesinde. Mesela orada bazı Ermenilerin katılıp, böyle işte eski fotoğrafları gösterip “Bak, bu insanların hepsi perişan oldu, öldürüldü.” vesaire deyip oradaki kalabalığa hitap edişlerini hatırlıyorum veya 2005 yılında İsveç Stockholm’de bir forum düzenlenmişti devlet başkanları düzeyindeki soykırım forumu. Şimdi, öyle olunca burada sanki Ermeniler böyle şeyler yapmıyorlar gibi bir imaj var. Şimdi tam tersini düşünelim, Ermenistan değil de Azerbaycan Ermeni topraklarını işgal etmiş olsa ve 1 milyon insan yerinden olmuş olsaydı, bu kadar insan hayatını kaybetmiş olsaydı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ve bazı ülkelerin tepkisi nasıl olurdu?

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Böyle olmazdı.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Sorduğum zaman çok farklı bir şey görüyorum ben. Dolayısıyla dediğiniz gibi bu şeyi yıkmak gerekiyor, yapılması gereken bir çalışma var yani.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Tabii, bunu yapacak olan da Azerbaycan. Azerbaycan yapacak bunu.

Mahmut Bey bir şeyler söyleyecektiniz.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Ufak bir şey.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Bir kaynak istedi arkadaşlar yani bu sizin anlattıklarınız bağlamında.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Kitaplarınız var mı Hocam?

PROF. DR. YÜCEL ACER – Bu anlattıklarım genel hususlardı ve bunlar benim ve İbrahim Kaya Hocanın -İstanbul Hukuk Fakültesindedir- “Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı” diye bir ders kitabı var, İngilizce özetli kısımları da var onun. Şu an en güncel olanlarında bir tanesi diyeyim ben.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Peki Hocam, öyle yapacağız.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı, orada uluslararası silahlı çatışmalar hukuku ve uluslararası hukukta kuvvet kullanma diye 2 ayrı bölüm var. Özellikle, bugün anlattıklarım uluslararası silahlı çatışmalar hukuku bölümünde tamamen geçer.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Çok iyi çünkü Bozkurt Hocada okuduk ama onun...

PROF. DR. YÜCEL ACER – Enver Bozkurt Hoca mı?

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Evet ama o biraz dar alıyor.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Onun da birkaç kişiyle yazdığı bir ders kitabı var.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Sorum şu Hocam: Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi’ne 196 ülke kayıtlı, işte o bahsettiğiniz 4 protokolden bazılarına 194 ülke kayıtlı üye.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Bu arada Sayın Vekilim, lütfen, lafınızı kestim, unutmayın.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Estağfurullah.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Uluslararası Ceza Mahkemesini kabul eden ülke sayısı 123 ama bu ülkeler içerisinde ne Amerika Birleşik Devletleri var ne İsrail var ne Çin var ne Rusya var, Türkiye’nin bir taraf olma niyeti var, onu söyleyeyim ben çünkü bazı iç yasal düzenlemelerimizi ona göre şekillendirdik ama bütün Batı Avrupa ülkeleri taraf hâle geldiler İngiltere, Fransa, Almanya dâhil. Ama Cenevre Sözleşmeleri dediğiniz gibi çok daha iyi bir noktada yani 196 devletin taraf olduğu sözleşmeler bunlar.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Şimdi, bu Birleşmiş Milletlere taraf olan o ülkelere, Türkiye veya Azerbaycan bu konuyla ilgili müdahale etmesi için... Yani en azından bu Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi’ne üye olan ülkelere “Siz niye sessiz kalıyorsunuz bu işe? Niye suskunsunuz? Yani bu işe bir müdahaleniz gerekiyor.” Yani bu siyasi anlamda olur, hukuki anlamda olur yani bir angajman kuralları uygulanabilir. Ne bileyim yani bununla ilgili ne yapılabilir?

PROF. DR. YÜCEL ACER – Benim yine burada söyleyeceklerim tabii, benim bir akademisyen olarak şahsi görüşlerim.

Birinci husus: Burada Cenevre Sözleşmeleri sözleşmelerin uygulanmasına ilişkin bir mekanizma kurmadı. Böyle bir eksiklik var. Yani bu şunun gibi değil: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi sözleşmenin uygulanışına ilişkin gittikçe gelişmiş olan bir mekanizma kurdu ama aynı mekanizma bu sözleşmeler için mevcut değil veya Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmelerinin de kendine has bazı mekanizmaları var Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ki kadar güçlü olmasa da. Fakat bu sözleşmelerin yok. Dolayısıyla bir devletin diğerlerini belli bir formatta harekete geçirmesine ilişkin bir sistem yok maalesef Cenevre Sözleşmeleriyle ilgili olarak. Ama Cenevre Sözleşmelerinin kapsadığı hakların önemli bir kısmı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde de olduğu için, bizim, burada, Azerbaycan’ın şansı bu mekanizmayı da harekete geçirebilecek durumda olması.

İkinci gözlemim de şu: Şimdi, bu doğrudan Türkiye’nin bir meselesi değil. Azerbaycan’ın da kapasitesi bana hâlâ çok sınırlı geliyor bu konuda. Türkiye’nin de yani tabiri caizse uluslararası siyasi dengeler açısından “Azerbaycan’dan çok Azerbaycancı” gözükmesi iyi etki mi yaratır, kötü mü yaratır konusunda ben biraz tereddütlüyüm. Yani Türkiye’nin de bir ölçüyü kaçırmaması gerekiyor.

OSMAN NURİ GÜLAÇAR (Van) - Gemileri yaktık Hocam.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Hocamızı o kadar zorlamayın. O ayrı iç siyasi politikadır.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Bunlar, tabii, benim şahsi gözlemim.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Tabii, tabii. Bir bilim insanı olarak söylediniz yani.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Hocam, çok teşekkür ediyoruz, çok sağ olun.

PROF. DR. YÜCEL ACER – Sağ olun, teşekkür ediyorum.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU - Toplantıyı kapatıyorum arkadaşlar.

Bir başka vesileyle görüşmek üzere hepinize kolaylıklar diliyorum.

Kapanma Saati: 16.24